

Aktivering – ett krav eller en motprestation?

- En kvalitativ studie om socialsekreterarens möjlighet att påverka aktiveringskravet för biståndstagare

Gentiana Hodza

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
HT 14

Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

Author: Gentiana Hodza

Titel: Aktivering – ett krav eller en motprestation?

Supervisor: Torbjörn Hjort

Assessor: Anders Östnäs

The aim of this study was to examine how the social worker regards his/her work and the expectations set on them, and also what possibilities they have in affecting the activation requirements for assistance recipients. The study was based on six social workers from a local social service agency working with financial assistance. The collected empiricism was then encoded by the theory of discretion. The result showed that the social worker's working situation is complex, since the social worker has to take the needs of the assistance recipients into consideration while simultaneously having to follow rules and guidelines. The social worker has a relatively broad discretion, but it is largely directed by how the organisation is structured. The individual social worker has the possibility to affect the requirements for the assistance recipient, although this possibility changes when it comes to the assistance recipient's activation measures.

Keywords: aktivering, handlingsutrymme, socialsekreterare, försörjningsstöd

Förord

Jag vill börja med att tacka de sex intervjupersoner som tog sig tid och ställde upp på att bli intervjuade. Ni gjorde denna studie möjlig.

Vidare vill jag rikta ett stort tack till min underbara familj som stöttat mig i skrivandet och som trott på mig när jag som mest tvivlade på mig själv.

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare, Torbjörn Hjort, som väglett mig under studiens gång.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	5
1.2 SYFTE.....	7
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
2. TIDIGARE FORSKNING	7
2.1 BEGREPPET AKTIVERING OCH DESS RÖTTER	8
2.2 ARBETSMARKNADSÅTGÄRDER.....	10
2.3 SOCIALARBETARENS HANDLINGSUTRYMME.....	11
3. TEORI	11
3.1 HANDLINGSUTRYMME SOM TEORI.....	11
4. METOD	13
4.1 VAL AV METOD	13
4.2 URVAL OCH UNDERSÖKNINGSPOPULATIONENS AVGRÄNSNING	12
4.3 METODENS FÖRTJÄNSTER OCH BEGRÄNSNINGAR	15
4.4 METODENS TILLFÖRLITLIGHET.....	16
4.5 FÖRFÖRSTÅELSE.....	18
4.6 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	18
5. PRESENTATION AV INTERVJUPERSONER	19
6. RESULTAT OCH ANALYS	20
6.1 SOCIALSEKRETERAREN SOM FRONTLINJEBYRÅKRAT	20
6.2 AKTIVERING – ETT KRAV ELLER EN MOTPRESTATION?.....	24
6.3 AKTIVERING SOM ETT KONTROLLERANDE VERKTYG	27
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	30
8. REFERENSER	35
BILAGA 1 (2) INFORMATIONSBREV	37
BILAGA 2 (2) INFORMATIONSBREV	38

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Socialtjänsten och det ekonomiska biståndet är samhällets yttersta skyddsnät för personer med försörjningsproblem. Det ekonomiska biståndet delas ut först då alla andra försörjningsmöjligheter tömts ut, dock har det långvariga biståndstagandet blivit allt mer förekommande i de svenska kommunerna då det ekonomiska biståndet ses som en permanent inkomstkälla. För att undvika att detta sker, väljer kommunerna aktivering som en motprestation för det ekonomiska biståndet (Milton, 2006).

Thorén (2009) förklarar socialsekreterarna som en länk mellan medborgare och den offentliga politiken. Resultatet av att vara denna länk är de komplexa arbetsuppgifterna, då socialsekreteraren ska ha klienternas behov i beaktande samtidigt som de ska följa lagar och organisationens målsättningar. För att socialsekreteraren ska kunna ta itu med de komplexa arbetsuppgifterna och även möta de mångfacetterade problemen finns det så kallade handlingsutrymmet (Stranz, 2007). En av socialsekreterarnas vanligaste arbetsuppgifter är att besluta om socialbidrag, samt att bestämma ifall biståndstagaren ska genomgå någon aktiveringsinsats som motprestation till biståndet (Hedblom, 2004). De individuella behovsprövningarna om ekonomiskt bistånd styrs inte bara av lagar och regelverk, utan de styrs även av socialsekreterarens handlingsutrymme. Socialsekreterarens individuella egenskaper men även dennes syn på socialbidrag kan ha en stor inverkan på bedömningen. Detta leder i sin tur till att både besluten för biståndstagare och aktiveringsinsatsen kan variera beroende på vilken socialsekreterare biståndstagaren hamnar hos (Stranz, 2007).

Aktiveringsinsatsen kan handla om att klienten aktivt ska söka arbete, delta i utbildning, vara på en praktikplats eller arbetsträna (Thorén, 2009). Socialsekreteraren har enligt socialtjänstlagen möjlighet att ställa krav på de klienter som uppbär ekonomiskt bistånd. Även om socialtjänstlagen styr socialsekreterarens arbetsuppgifter, fastställer ramlagen inte hur socialsekreteraren i detalj ska sköta sina arbetsuppgifter (Stranz, 2008). Med anledning av ovanstående står det därför varken i lagen eller i de kommunala riktlinjerna hur kravet på motprestation ska se ut i praktiken (Milton, 2006). Ramlagen öppnar upp möjligheter för socialsekreteraren att själv tolka klientens behov och att anpassa dessa behov till någon form av kompetenshöjande insats (Hedblom, 2004).

De starkaste argumenten för aktivering är bland annat att kravet om aktivering ska förebygga långvarigt biståndstagande eller så kallat bidragsberoende (Hedblom, 2004). Vidare minskas även risken för att biståndstagare ska marginaliseras eller uteslutas från arbetsmarknaden och samhället. Målet med insatserna är att genom aktivering främja biståndstagarnas inträde på arbetsmarknaden. Insatserna i form av aktivering har som avsikt att öka biståndstagarnas kompetens, självförtroende och arbetsmoral (Milton, 2006). Trots den goda avsikten med aktivering finns det negativa aspekter av de arbetsförberedande insatserna för biståndstagarna (Hedblom, 2009). Förutom att aktivering syftar till att ge biståndstagaren ökad kompetens och arbetsmoral eftersträvas att biståndstagarna genom hårda krav på aktivering ska bli självförsörjande allt snabbare (Thorén, 2009).

Det stora problemet med kravet på aktivering är dock att det kan variera beroende på vilken kommun biståndstagaren bor i eller vilken socialsekreterare hen träffar. Som tidigare nämnts har socialsekreteraren som uppgift att ta hänsyn till klientens behov, samtidigt som de ska följa lagar och riktlinjer. Trots detta uppstår en stor variation i bedömandet av aktiveringskrav beroende på vilken socialsekreterare man har, samt i vilken kommun man bor i (Stranz, 2007). Detta leder till att socialtjänsten blir spretig, då aktiveringen som motprestation leder till att biståndstagarna bedöms och behandlas olika. Detta leder vidare till problem då det inte blir rättssäkert längre, socialsekreterarna får fria tyglar och förlorar legitimitet från klienterna, som kan förhandla sig fram till enklare krav (Thorén, 2009). Används aktivering som ett sätt att avskräcka personer från att ansöka om ekonomiskt bistånd eller är det ett hjälpmedel för att alla biståndstagare ska nå självförsörjning?

Som ett resultat av aktiveringsarbetet finns det en stor risk att socialsekreteraren kategoriserar biståndstagarna och sedan sorterar dem efter de tillgängliga tjänsterna (Thorén, 2009). De biståndstagare som står närmast arbetsmarknaden arbetar socialsekreteraren intensivare med då dessa har större möjlighet att bli självförsörjande (Hedblom, 2004). Vidare kan socialsekreteraren minska efterfrågan om exempelvis populära kompetenshöjande insatser i syfte till att ”spara” dessa till en viss biståndstagare som står nära arbetsmarknaden. Problematiken leder till att vissa biståndstagare får mer hjälp än andra. Detta visar sig även genom kategoriseringarna av biståndstagare där socialsekreteraren grupperar dem i de stereotypa värderingarna om vilka biståndstagare som är ”seriösa” och ”oseriösa”. De ”seriösa” biståndstagarna beskrivs som skötsamma och följer reglerna, i de allra flesta fall är det dessa biståndstagare som får lite extra hjälp. De ”oseriösa” biståndstagarna beskrivs

istället som omotiverade till att hitta ett arbete, det är även de som får mer uppmärksamhet i form av högre krav och hårdare kontroll. De ”seriösa” biståndstagarna, som inte hörs, kräver mindre uppmärksamhet och är enklare att bemöta. Kraven blir därmed lättare för dem än för de som uppfattas som oseriösa (Thorén, 2009).

Aktivering används även som ett verktyg för att kontrollera om biståndstagaren står till arbetsmarknadens förfogande, vilket bland annat kontrolleras genom närvarokontroll vid ett aktiveringsprogram. Närvarokontrollen kan stå till grund för ett avslagsbeslut då socialsekreteraren hänvisar till den bristande närvaron, biståndstagaren förlorar då sitt ekonomiska bistånd (Thorén, 2009). Genom sitt handlingsutrymme har socialsekreteraren möjlighet att välja vilka krav som ska ställas på biståndstagaren utifrån vissa ramar, vilket leder till att socialsekreteraren är en central aktör i situationer där biståndstagare aktiveras (Hedbom, 2004).

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att studera socialsekreterarens handlingsutrymme i relation till aktivering och de krav som ställs på biståndstagaren.

1.3 Frågeställningar

- 1, Hur uppfattar socialsekreteraren sin yrkesroll vad gäller handlingsutrymmet?
- 2, I vilken utsträckning kan den enskilda socialsekreteraren anpassa insatserna efter biståndstagaren?
- 3, Vilka uppfattningar har socialsekreterare kring socialtjänstens policy och förväntningarna som sätts på dem i deras arbete?

2. Tidigare forskning

I avsnittet nedan har jag valt att redovisa tidigare forskning om det valda temat, där jag först redovisar begreppet aktivering och dess uppkomst. Därefter redogör jag för vilka arbetsmarknadsåtgärder som finns för biståndstagare. Genom att skildra de aktuella arbetsmarknadsåtgärderna skapas större förståelse för vad aktivering innebär för både samhället och biståndstagaren. Efter detta kommer jag att beskriva socialsekreterarens handlingsutrymme och vad detta utrymme innebär för socialsekreteraren. Jag vill genom detta

avsnitt tydliggöra vad aktivering innebär för biståndstagaren och samtidigt belysa socialsekreterarens komplexa yrkesroll.

2.1 Begreppet aktivering och dess rötter

Den svenska aktiveringspolitiken har sitt ursprung från den gamla traditionen arbetslinjen, vilken har företrätt den svenska arbetsmarknadspolitikerna sedan 1940-talet. Fattigvården betonade tidigare tvånget att arbeta, men med arbetslinjens utveckling ändrades synsättet på arbete istället till en rättighet. Den tidigare definitionen på arbetslöshet ändrades från att vara ett individuellt problem till att vara ett samhälleligt problem (Hedblom, 2004). Tanken bakom arbetslinjen var att i första hand erbjuda arbetslösa medborgare arbete och om detta inte funkade skulle de bistås med medel i form av kontanter (Junestav, 2001).

Den svenska välfärdspolitikerna har under en lång period präglats av både den aktiva arbetsmarknadspolitikerna och arbetslinjen. Den aktiva arbetsmarknadspolitikerna syftade till att även vid konjunktur uppnå full sysselsättning genom olika arbetsmarknadsprogram såsom utbildning eller arbetsträning (Milton, 2006). Arbetslinjen riktade sig främst till arbetslösa biståndstagare och ställde högre krav på denna grupp vad gällde arbete och arbetssökande. Den arbetslöse biståndstagaren skulle i första hand hitta ett arbete, fanns det inget lämpligt arbete skulle hen istället erbjudas en insats i form av praktik eller utbildning som kunde leda till arbete (Milton, 2006). Det politiska syftet för arbetslinjen var framförallt att alla skulle engagera sig i samhället, samt att förebygga utanförskap bland medborgarna. Det var även tänkt att arbetslinjen skulle bistå enskilda individer med hjälp vid akuta försörjningsproblem. Arbetslinjen skulle på så vis utveckla Sveriges ekonomi genom att uppmuntra till sysselsättning och investeringar (Junestav, 2001).

Det var inte endast tänkt att arbetslinjen skulle göra nytta på samhällsnivå, utan arbetslinjen skulle även gagna individen. Arbetslöshet har länge ansetts vara ett samhälleligt problem som var skadligt för individen, därför bedöms ett arbete leda till både självständighet och självrespekt (Milton, 2006). Betoningen på arbete har under perioder skiftat mellan att vara en rättighet till att vara en skyldighet. Arbetslinjen betonade under 1980- och 1990-talet individens skyldighet att genom arbete kunna försörja sig själv. Syftet var att ännu en gång integrera individerna både ekonomiskt och socialt i samhället, samtidigt som arbetslinjen påpekade att ett arbete stärker individens självständighet (Johansson, 2001).

Aktivering är ett väldigt brett begrepp som kan tillämpas i olika sammanhang. Ofta nämns begreppet aktivering i sammanhang där man talar om socialpolitik, därmed förekommer begreppet även hos olika myndigheter som exempelvis socialtjänsten (Nybom, 2012). Just i sammanhang där aktivering associeras med socialtjänsten definieras begreppet på följande sätt:

” [...] aktiva insatser riktade till arbetslösa bidragstagare med krav på individen att aktivt söka arbete eller delta i offentligt anordnad sysselsättning som villkor för att erhålla förmåner.”
(Milton, 2006:12)

Till skillnad från arbetslinjen sätter aktivering mer krav på individen, dock undkommer man inte begreppet arbetslinje och dess innebörd inom aktivering. Aktivering sätter högre krav på arbetsmarknadens svaga grupper att bland annat stå till arbetsmarknadens förfogande och delta på aktiva insatser. Förutom arbetsmarknadens svaga grupper riktas insatserna och resurserna även till biståndstagare och personer som riskerar att hamna utanför arbetsmarknaden för att även de ska kunna ta del av de möjliga insatserna. På senare tid har begreppet aktivering främst används i association till socialtjänsten, i sådana sammanhang talar man om aktivering som en motprestation som biståndstagaren måste utföra för att denne ska vara berättigad ekonomiskt bistånd (Milton, 2006).

2.2 Arbetsmarknadsåtgärder

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna disponeras ofta i olika grupper, där den första består av passiva åtgärder, som grundar sig i de system som finns för ekonomisk ersättning till arbetslösa. Den andra omfattar aktiva åtgärder som exempelvis tillfälliga arbeten eller utbildning. De passiva åtgärderna har som syfte att ge arbetslösa ekonomisk trygghet då en ersättning i form av bistånd leder till att de arbetslösa kan fokusera på att söka arbete (Hedblom, 2004). Tanken är att detta i sin tur minskar risken för så kallade svartjobb. Till skillnad från de passiva åtgärderna har de aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärderna en central del i den svenska modellen. Sådana åtgärder har flera politiska syften, där syftet bland annat är att hindra instabilitet på arbetsmarknaden, förändra svaga gruppers ställning samt att den arbetslösa aktivt ska söka arbete (Salonen & Ulmestig, 2004).

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) hade till och med år 2007 en central roll för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, då myndigheten hade ansvar för alla de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i Sverige. Målsättningen med verksamheten var att den arbetslöse genom åtgärderna skulle konkurrera om arbete på arbetsmarknaden för att få ett permanent arbete. För att kunna nå målen bedrev AMS bland annat en förmedling, rehabilitering, aktiva arbetsmarknadsåtgärder, samt utbildningar såsom exempelvis anställningsstöd, arbetsmarknadsutbildningar, aktivitetsgarantin och ungdomsgarantin (Salonen & Ulmestig, 2004). Verksamheten som AMS under många år ansvarade för övertogs år 2008 av Arbetsförmedlingen (Salonen, 2009).

Vidare finns även två särskilda insatser för personer med så kallade arbetshandikapp; lönebidrag samt offentligt skyddat arbete (OSA). Genom dessa insatser ökar den arbetslöses möjlighet till arbete eftersom arbetsgivaren gengäldas för den nedsatta arbetsförmågan genom att myndigheten ersätter en del av den arbetslöses lön. Det är arbetsförmågan hos den enskilde som styr ersättningsnivån vid lönebidrags- eller OSA-anställningar. Lönebidragsanställningar är främst till för arbetslösa med somatiska arbetshinder. För arbetslösa personer med socialmedicinska arbetshandikapp såsom missbruksproblematik eller psykiskt arbetshandikapp är istället en OSA-anställning aktuell. Arbetsförmedlingen har även ett ansvar att ge stöd åt utsatta grupper på arbetsmarknaden som till exempel ungdomar, långtidsarbetslösa, invandrare samt personer med arbetshinder (Salonen & Ulmestig, 2004).

2.3 Socialarbetarens handlingsutrymme

Socialtjänstlagen är den lag som till stor del styr arbetet på socialkontoren, dock finns del andra regelverk som kompletterar socialtjänstlagen. Dessa kompletterande regelverk kan vara både nationellt och lokalt framtagna, till de nationella räknas bland annat socialstyrelsens allmänna råd för handläggning av ekonomiskt bistånd. Varje kommun bestämmer själv till vilken utsträckning de kompletterande regelverken ska tillämpas. De utvalda regelverken styr sedan bland annat socialsekreterarens delegation, arbetsmetoder och handläggningstider (Stranz, 2007). De tillvalda regelverken styr dock inte det praktiska arbetet med klienter då detta inte anses kunna mötas en förutbestämd regel. Bidragstagarens problembild kan vara väldigt komplex och mångfacetterad vilket gör att socialsekreteraren behöver ett särskilt utrymme för att kunna möta problematiken (Svensson mfl., 2008).

Vid varje ansökan om ekonomiskt bistånd sker en individuell prövning där rätten till socialbidrag prövas. Med anledning av denna prövning finns därför även utrymme för bedömningskillnader, vilket gör att två individer kanske inte får lika mycket socialbidrag. Den individuella prövningen ger även utrymme för socialsekreteraren att själv tolka de lokala reglerna, vilket kan leda till att två kollegor kan fatta olika beslut när det kommer till den individuella prövningen av ekonomiskt bistånd. Socialtjänstlagen, som är den ramlag som styr socialbidraget, saknar exakta angivelser på när individen är berättigad ekonomiskt bistånd. Istället omfattas lagarna av övergripande beskrivningar vad gäller de mål som ska nås (Stranz, 2007).

Det är inte endast de kommunala regelverken som styr de individuella behovsprövningarna om ekonomiskt bistånd. Prövningen styrs av såväl socialsekreterarens handlingsutrymme som av socialsekreterarens bakgrund, kön, ålder och professionalism. Socialsekreterarens individuella egenskaper men även dennes syn på socialbidrag kan ha en stor inverkan på bedömningen, vilket leder till att besluten för biståndstagare kan variera beroende på vilken socialsekreterare de hamnar hos (Stranz, 2007). Socialsekreteraren har ett stort utrymme där hen har tolkningsfrihet av de valda kommunala regelverken, vilket leder till att socialsekreterare genom att motivera sitt beslut både kan bifalla en ansökan om ekonomiskt bistånd men även avslå densamma (Svensson mfl., 2008).

3. Teori

En teori används som ett redskap för att ge en förklaring till det tema som man ämnar undersöka. Genom teorin ges möjligheten att studera det valda fenomenet ur ett nytt perspektiv (Aspers, 2011). Valet av teori gjordes utifrån tidigare forskning där det framkommer att socialsekreterarens handlingsutrymme har en betydande roll i aktiveringen av biståndstagare. Med hjälp av den valda teorin kan de centrala frågeställningarna förklaras utifrån socialsekreterarens perspektiv, vilket i sin tur ger en insikt i de dilemman som socialsekreteraren ständigt ställs inför.

3.1 Handlingsutrymme som teori

Arbetet som socialsekreterare innebär att man har ett uppdrag där man ska se till organisationens intressen samtidigt som man ska ta biståndstagarens behov i beaktande. Arbetsuppgifterna talar för ett dilemma där socialsekreteraren ska tillgodose biståndstagarens

behov i form av bistånd och ett begränsat handlingsutrymme som styrs av de rådande lagarna och riktlinjerna (Svensson m.fl., 2008). Vad innebär begreppet handlingsutrymme?

Handlingsutrymme definieras av Lipsky (2010) som en följd av mötet mellan byråkrati och välfärdsprofession, där byråkratins rutiner och professionens autonomi möts.

Handlingsutrymmet dirigeras delvis av organisationen då organisationens uppdrag styr hur handlingsutrymme ska vara utformat. I de flesta fall blir socialsekreterarens uppgift att i mötet med biståndstagare sammanfläta byråkratins rutiner och biståndstagarens behov (Linde & Svensson, 2013). Dilemmat för socialsekreterarens handlingsutrymme slutar inte där, i mötet med biståndstagare är det socialsekreteraren som har tolkningsföreträde och de har därmed rätt att fastställa biståndstagarens behov och vilka resurser som finns att tillgå.

Socialsekreterarens handlingsutrymme får även en maktfull position där socialsekreteraren har tillåtelse att definiera människors situation och behov (Svensson m.fl., 2008).

Arbetet som socialsekreterare kan även innebära att socialsekreteraren slits mellan att vara en medmänniska och att vara en representant för organisationen. Beslut som fattas utifrån organisationens perspektiv kan verka väldigt märkliga utifrån en medmänniskas synvinkel. I sådana fall ger handlingsutrymmet möjlighet för socialsekreteraren att agera utifrån det utrymme som hen har för att fatta beslut, dock är det viktigt att socialsekreterare besitter kunskap om ämnet för att kunna fatta rätt beslut. Handlingsutrymmet ger inte endast socialsekreteraren rätt att välja vilket beslut som ska fattas, utan det kräver även skicklighet att avgöra vilket som är rätt beslut att fatta. Organisationen sätter ramarna för handlingsutrymmet, dock speglas inte handlingsutrymmet i termer som ”bra” eller ”dåligt” utan handlingsutrymmet är en nödvändighet i socialt arbete. Det är under begreppet handlingsutrymme som organisationens rutiner och socialsekreterarens bedömningar samlas, detta ger socialsekreteraren möjlighet att fatta beslut bland alla regler (Svensson m.fl., 2008).

Det stora handlingsutrymme som socialsekreterare har gör att de ofta definieras som frontlinjebyråkrater. Frontlinjebyråkraten är verksam i situationer där hen ständigt måste göra moraliska bedömningar då arbetsuppgifterna kräver detta. Som frontlinjebyråkrat måste man ha de lagar och riktlinjer som styr arbetet i åtanke, samtidigt som man ska ta hänsyn till biståndstagarens behov. Organisationen ifråga är därför beroende av frontlinjebyråkratens förmåga att fatta rätt beslut. Detta leder till att frontlinjebyråkraten är tvungen att tolka

information om biståndstagaren och använda sitt handlingsutrymme för att sedan kunna foga samman organisationens och biståndstagarens perspektiv (Lipsky, 2010).

Som frontlinjebyråkrat är man specialiserad på någon form av service, samtidig som man bär ansvar för densamma. Det som kännetecknar en frontlinjebyråkrat är att hen alltid finns i mötet mellan organisationen och biståndstagaren, vilket innebär att servicen som frontlinjebyråkraten erbjuder finns i just detta möte. Det unika för frontlinjebyråkraten är att denna form av service går direkt till biståndstagaren (Stranz, 2007). Socialsekreteraren, som i detta fall även kännetecknas som frontlinjebyråkrat, har genom sitt handlingsutrymme en relativt långtgående frihet att utföra sitt arbete efter det egna omdömet (Lipsky, 2010).

4. Metod

4.1 Val av metod

Val av metod fastställdes utifrån studiens syfte och frågeställningar, där temat för denna studie var aktivering av biståndstagare. Utifrån det valda temat bestämde jag mig för att använda mig utav en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden utgick i sin tur från semistrukturerade intervjuer. Enligt Bryman (2008) kan de semistrukturerade intervjuerna användas för att skapa en helhet hos intervjupersonerna. Intervjumetoden grundades på att intervjuaren hade förberett allmänna frågor, vilket gjorde att jag som intervjuare sedan hade möjlighet att ställa följdfrågor på svar som jag ansåg var viktiga för min studie.

Valet av att använda en kvalitativ metod grundade sig i att jag ville få en helhetsbild av hur socialsekreterare arbetade med aktivering av biståndstagare. Den kvalitativa metoden möjliggjorde att jag fick denna breda bild av intervjupersonernas verklighet då metoden lade stor vikt på individens egen uppfattning och tolkning av dennes verklighet. Genom intervjuerna ville jag även få en förståelse för intervjupersonernas bakgrund, upplevda erfarenheter, känslor och värderingar (Ahrne & Svensson, 2012).

4.2 Urval och undersökningspopulationens avgränsning

Urvalet för denna studie gjorde jag utifrån min forskningsfråga och det fenomen som jag ville undersöka. Jag valde att använda mig av en urvalsprocess som kallas för ett målinriktat urval. Enligt Bryman (2008) innebär detta urval att forskaren på ett strategiskt sätt väljer ut deltagare som hen anser är relevanta för sin studie. Vidare menar Bryman (2008) att risken med ett sådant urval är att det fanns variation vad gäller urvalets egenskaper, vilket medför att urvalet

inte kan möjliggöra en generalisering av en population. När jag gjorde detta urval var jag tvungen att ha mina forskningsfrågor i åtanke då jag utifrån dessa valde ut intervjupersonerna.

Jag började med att först ta kontakt med enhetschefen på det valda socialkontoret i min praktikkommun för att få ett godkännande att göra min studie där, men även för att se om det fanns något intresse för studien. Därefter skickades ett informationsbrev ut till enhetschefen (se bilaga 1) och de valda intervjupersonerna. Intentionen med brevet var att förbereda deltagarna för studien samt att informera dem om studien, om anonymitet och om studiens syfte. I samband med att informationsbrevet tilldelades enhetschefen fick jag även förslag på två olika socialsekreterare som jag kunde intervju, dock valde jag att undvika rekommendationer av specifika individer från enhetschefen. Anledningen till att jag valde att inte låta dem delta i studien var för att minska risken för ett snedvridet resultat.

Kvalifikationerna för intervjupersonerna var att de skulle vara utbildade socionomer, samt vara yrkesverksamma inom enheten på ekonomiskt bistånd i minst sex månader.

Socialsekreterare som varit verksamma under mindre än sex månader exkluderades från studien. Jag valde att inte intervju klienter i denna studie då studien utgick från den yrkesverksammes perspektiv.

Vidare genomförde jag sex kvalitativa intervjuer med socialsekreterare som dagligen arbetade med ekonomiskt bistånd. På så vis fick jag en bredare bild av hur arbetet med aktivering av biståndstagare såg ut, samt att jag även fick en bredare bild av hur arbetet på socialtjänsten var utformat. De slumpmässigt utvalda socialsekreterarna var verksamma i den kommun där jag tidigare har utfört min praktik. Områdesavgränsningen grundade sig i att jag var mer bekant med deras riktlinjer om aktivering vilket underlättade insamlingen av empiri, samt att jag hade geografisk närhet till dem.

Under min praktik befann jag mig på enheten för ekonomiskt bistånd i samma kommun som jag har valt att göra mina intervjuer. Detta medförde att jag lärde känna de socialsekreterare som arbetade på den aktuella enheten. Det blev av en slump så att jag genomförde två intervjuer med socialsekreterare som jag kände sedan min tid på enheten för ekonomiskt bistånd och med fyra andra socialsekreterare som jag inte kände sedan tidigare. De möjliga riskerna med att intervju socialsekreterare är att de kan beskriva sitt arbete som det borde utföras istället för hur de egentligen utför arbetet. Detta eftersom de vill skapa legitimitet för det egna arbetet. Det visade sig att intervjuerna resulterade i att jag fick ta del av

socialsekreterarnas erfarenheter och upplevelser av att arbeta som ekonomihandläggare. Jag kunde inte se att det blev någon större skillnad i utfallet av intervjuerna även om jag intervjuade två personer som jag kände sedan tidigare.

Studiens resultat riskerade att påverkas av att jag intervjuade personer jag kände sedan tidigare, i och med att jag redan haft kunskap om hur arbetet utförts och därför kan ha missat att ställa de mest grundläggande frågorna till dem. Detta kan i sin tur ha resulterat i att jag inte fått med alla intervjupersonernas åsikter om arbetet på socialkontoret och på så vis fått ett snedvridet resultat. Studien resultat kan även ha påverkats och på så vis blivit mer tillförlitlig. Detta eftersom jag arbetat på det aktuella socialkontoret, vilket har gjort att jag har varit medveten om hur arbetet utförs där. Vidare kan detta ha lett till att mina tidigare kollegor inte har kunnat undanhålla information om hur de utfört sitt arbete, i sådana fall har jag fått fram ett resultat som speglar det dagliga arbetet på socialkontoret.

4.3 Metodens förtjänster och begränsningar

Som jag även redogjort ovan var anledningen till att jag valde just en kvalitativ metod att denna metod bäst tillämpades mitt syfte och mina frågeställningar. Den kvalitativa metoden, med hjälp av de semistrukturerade intervjuerna, gav mig djupgående perspektiv på vad socialsekreterarna ansåg om sin arbetssituation och arbetet mot biståndstagarnas självförsörjning. Med hjälp av den kvalitativa metoden menar Bryman (2008) att intervjuaren kan fånga upp de informella rutinerna och den tysta kunskapen på det valda området, vilket i detta fall är socialtjänsten. Även om en kvalitativ metod bäst tillämpas på en studie menar Bryman (2008) att metoden inte helt fri från risker. En kvalitativ studie som byggts upp med hjälp av intervjuer har medfört att jag som forskare endast hade intervjupersonens egen utsaga att utgå från. Risken fanns att intervjupersonerna undanhöll information om sitt arbete, vilket i sådana fall har påverkat min studie. Att intervjupersonerna har undanhållit information kan ha berott på att de ville framstå i god dager och att de därför valde att beskriva sitt arbete som det borde vara just för att legitimera den egna verksamheten. Bryman (2008) menar dock att man under intervjuerna skapar en relation till intervjupersonerna, vilket leder till att man får en större förståelse för intervjupersonens berättelse. Vidare påpekar Bryman (2008) att den kvalitativa metoden även öppnar upp för en samlad berättelse, vilket minskar risken för att intervjupersonens berättelse blev tagen ur sin kontext.

Enligt Bryman (2008) kan riskerna med en kvalitativ metod även bli att jag som forskare styr frågorna efter mina intressen, vilket i sin tur kan leda till att jag missar delar av forskningsfrågan. Det blev svårt att generalisera svaren jag fick när jag gjorde kvalitativa intervjuer eftersom intervjupersonerna inte kunde tala för en hel grupp, även Bryman (2008) påtalar att detta kan ske vid kvalitativa intervjuer. Förutom att jag som intervjuare styrde frågorna efter det egna intresset kunde jag även influera hur data analyserades. Aspens (2007) menar att intervjuaren inte kan undkomma det faktum att hen påverkar både samlandet av empiri och analysen av det insamlade materialet. Förutom ovanstående kan även min egen förståelse av socialtjänsten och deras arbetsuppgifter ha påverkat både resultatet och datainsamlingen trots att jag försökte vara neutral i sammanhanget.

Vidare menar Bryman (2008) att studiens resultat även kan påverkas av att intervjupersonerna tar del av information om studien då detta kan medföra att de skapar sig en föreställning om hur de ska svara på frågor. Risken för detta var relativt liten då jag använde mig av den målinriktade urvalsprocessen. Valet av att använda en sådan urvalsprocess har lett till att alla i arbetsgruppen inte varit medvetna om min studie, men studiens deltagare kan ändå ha pratat om studien då alla deltagare fått liknande information. Enligt Bryman (2008) är fördelen med en varierande arbetsgrupp, där både åldern och arbetslivserfarenheten skiljer deltagarna åt, att flera aspekter av arbetet på socialtjänsten kommer fram i intervjun (ibid, 2008).

Intervjuerna genomfördes på deltagarnas arbetsplats efter begäran av intervjupersonerna. Bryman (2008) påpekar att valet av rum är av stor betydelse för intervjun då detta kan påverka utfallet av intervjun. En för intervjupersonen känd plats gör att intervjupersonen kan koncentrera sig på intervjun. En främmande plats såsom ett café skulle däremot kunna påverka resultatet då det finns risk för att intervjupersonen inte känner sig säker eller kan koncentrera sig på intervjun. Platsen för intervjuerna var lämplig för studiens syfte då denna handlade om just yrkes- och arbetsplatsrelaterade frågor.

4.4 Metodens tillförlitlighet

Vid en kvalitativ forskning mäts tillförlitligheten oftast utifrån fyra olika delkriterier; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera. Dessa kriterier motsvarar kriterierna validitet och reliabilitet som används för att mäta tillförlitligheten vid en kvantitativ metod. De förstnämnda kriterierna är dock mer anpassade till den kvalitativa forskningsmetoden (Bryman, 2008).

Det första delkriteriet enligt Bryman (2008) är trovärdighet, vilket innebär att forskaren säkerställt att studien är utförd efter de regler som finns vad gäller forskning. Forskaren ska även rapportera forskningens resultat till de personer som deltagit i forskningen för att de sedan ska kunna bekräfta att forskaren uppfattat deras syn på det studerade området rätt (ibid, 2008) När studien väl är färdig kommer samtliga intervjupersoner att få ta del av studien för att läsa men även för att, om viljan finns, tycka till om studien.

Vidare menar Bryman (2008) att den kvalitativa metoden främst används när man vill undersöka ett problem utifrån ett unikt perspektiv, vilket medför att det blir svårare att få samma resultat ifall man gör en likadan studie. Det är därför viktigt att detaljerat beskriva det fenomen som man studerar och det resultat som man kommer fram till (ibid, 2008). Genom att tydligt beskriva vilket problem jag har för avsikt att studera, samt utifrån vilken teori jag valde att studera det utvalda fenomenet, tillgodoses detta krav. Enligt Bryman (2008) kan en tät och detaljerad beskrivning hjälpa andra forskare att värdera i vilken mån resultaten är överförbara till en annan miljö och på så vis även om det andra delkriteriet efterföljts.

Det tredje delkriteriet, pålitlighet, menar Bryman (2008) är en motsvarighet till reliabilitet inom den kvantitativa forskningen. Utifrån detta kriterium är det viktigt att forskaren är noggrann med att redogöra för alla delar av forskningsprocessen, det vill säga bland annat problemformulering och val av undersökningsspersoner. Det är även viktigt att denna redogörelse finns tillgänglig för att andra forskare ska kunna ta del av materialet för att sedan ha möjlighet att göra en bedömning på studiens kvalitet (ibid, 2008). Genom att skriva en utförlig metod-del där jag beskriver hur jag gått tillväga under utformandet av denna forskning får läsaren möjlighet att ta del av forskningsprocessen.

Det sista delkriteriet handlar om att forskaren ska kunna styrka samt konfirmera att hen agerar i god tro, även om det inte går att få någon fullständig objektivitet i forskning som utgår från samhället. Det ska alltså vara uppenbart att forskarens personliga värderingar eller teoretiska inriktning medvetet speglar undersökningens slutsats (Bryman, 2008). Som även nämnts i andra delar av denna studie har jag försäkrat om att jag skulle låta min nyfikenhet styra denna studie, vilket innebär att jag inte kommer låta mina egna värderingar speglas i studien.

Enligt Bryman (2008) är ett nyckelbegrepp inom den kvalitativa metoden transparens, detta innebär att läsaren har rätt att få information om forskningsprocessen. Jag har försökt följa Bryman genom att i arbetet redogöra för hur jag har arbetat med forskningsfrågan vilket gör att jag tillgodoser kravet på transparens.

4.5 Förförståelse

Förväntningarna på forskningsstudien var relativt höga. Enligt de höga förväntningar som ställs ska inte samhällsforskarens studie inte spegla hans personliga åsikter och känslor, men kan man som forskare komma bort från de personliga värderingarna när man forskar?

Enligt Bryman (2008) är detta omöjligt eftersom man har fått mer vetskap om att forskare inte kan ha fullständig kontroll över sina personliga värderingar. De personliga värderingarna kan visa sig överallt i processen, bland annat i valet av forskningsområde och tolkning av den samlade empirin. Ibland kan dessa även störa forskningen, till exempel finns det risk för att forskare, som arbetar utifrån en kvalitativ forskningsmetod, glömmer bort sin roll som samhällsforskare eller vid en djupgående intervju utvecklar en känsla för samhörighet till intervjupersonen. Med anledning av de ovan nämnda riskerna ska man som forskare vara medveten om att studien inte kan vara värderingsfri, istället ska forskaren vara självreflekterande och kunna försäkra om att värderingarna inte har någon påverkan på studien (ibid, 2008).

Under min praktik var jag verksam som socialsekreterare på enheten för ekonomiskt bistånd, detta innebär att jag känner till riktlinjerna kring aktivering. Att jag har varit verksam inom detta område gör att jag har insyn i arbetet samt att jag har en förståelse för hur man utför arbetet. Mina kunskaper om ämnet använde jag som ett verktyg för att ställa relevanta frågor samt följdfrågor till de utvalda intervjupersonerna. Det är viktigt att nämna är även att jag inte lät min förförståelse av mitt valda tema att spegla intervjuerna.

4.6 Etiska överväganden

De etiska övervägandena spelade en betydande roll i utformandet av denna studie då jag var tvungen att tänka på en rad olika punkter för att bland annat skydda mina intervjupersoner. Det första kravet som jag hade i åtanke var det så kallade individsskyddskravet. Detta innebär enligt Aspers (2007) att ingen får ta skada av det jag skriver i mitt arbete.

Enligt Bryman (2008) ska forskaren för att tillgodose informationskravet berätta för intervjupersonerna om forskningstemat, syftet med studien, vilka förväntningar som ställs på dem som intervjupersoner samt vilka konsekvenser som finns utav att de deltar i studien. Detta gjorde jag dels genom att skicka ut ett informationsbrev (se bilaga 1) och dels genom att innan intervjun började ännu en gång gå igenom vad som stod i informationsbrevet. Vidare talade jag om för dem att deras deltagande var frivilligt och att de hade möjlighet att när som helst avbryta sitt deltagande. Intervjupersonerna hade därefter rätt att ge sitt samtycke ifall hen ville delta i studien. Samtyckte intervjupersonen till att delta i studien var det viktigt för mig som forskare att informationen inte användes till någonting annat än det jag hade samtycke till. På så sätt tillgodosåg jag även samtyckeskravet.

Konfidentialitetskravet innebär enligt Bryman (2008) att det inte ska gå att utläsa vem som har deltagit i studien, detta innebär att alla som valt att delta i studien ska vara anonyma. Vidare förutsätter konfidentialitetskravet även att intervjupersonernas uppgifter hålls hemliga där ingen kan komma åt dem (Bryman, 2008). I min studie har jag inte tillgodosett detta krav till fullo då det går att ta reda på var jag har utfört min praktik. Detta leder till att det finns en möjlighet till att kommunen där jag har gjort mina intervjuer avslöjas, dock är alla intervjupersoner konfidentiella.

5. Presentation av intervjupersoner

För att anonymisera intervjupersonerna har jag valt att benämna dem med fiktiva namn. Socialsekreterarna som deltagit i studien är både av det manliga och av det kvinnliga könet, dock kommer de fiktiva namnen inte att ta hänsyn till deras kön då alla kommer att benämnas med kvinnliga namn för att ytterligare anonymisera dem. Nedan följer en kort presentation om socialsekreterarna som deltagit i studien.

Socialsekreteraren Kajsa en magisterexamen i socialt arbete. Kajsa uppger att hen haft sin praktik inom försörjningsstöd och sedan dess tyckt att arbetet är intressant eftersom arbetsuppgifterna inte endast kretsar kring biståndstagarens ekonomi, utan att man som ekonomihandläggare är ”spindeln i nätet”. Kajsa har jobbat med ekonomiskt bistånd i fyra år.

Socialsekreteraren Berit har även hen praktiserat inom försörjningsstödet och sedan dess arbetat som ekonomihandläggare. Berit är utbildad socionom och har arbetat i yrket i fyra år.

Socialsekreteraren Ingrid tycker det för tillfället är intressant att arbeta som ekonomihandläggare då hen upplever att genom lite mer struktur och tid kan göra förändringar i folks liv. Ingrid har även en kandidatexamen i socialt arbete och har arbetat inom yrket i 26 år.

Socialsekreteraren Lisa uppger att hen efter examen sökte arbete och att detta var det första som hen fick. Det var en ren slump att hen blev just ekonomihandläggare. Lisa har arbetat inom yrket i två år.

Socialsekreteraren Frida ville egentligen inte arbeta som ekonomihandläggare men det var det första arbetet hen fick efter att ha avslutat sina studier. Frida uppger att hen har öppnat upp ögonen för ekonomiskt bistånd och tycker nu att det är både intressant och omväxlande. Frida har arbetat som ekonomihandläggare i ett år.

Socialsekreteraren Gunilla har arbetat som ekonomihandläggare i 12 år och uppger att hen är mest trygg i att arbeta med ekonomiskt bistånd då Gunilla arbetat mest med detta. Vidare uttrycker Gunilla att hen tycker att det är ett intressant område eftersom det är dynamiskt. Även Gunilla har en kandidatexamen i socialt arbete.

6. Resultat och analys

Under denna rubrik kommer tidigare forskning och den insamlade empirin, i form av väl valda citat, att sammanflätas och sedan att analyseras utifrån teorin om handlingsutrymmet. Analysen och resultatet kommer att introduceras utifrån tre olika huvudteman, vilka har arbetats fram ur de analyserade transkriberingarna. Det första huvudtemat handlar om hur de yrkesverksamma socialsekreterarna ser på sin arbetssituation utifrån sitt handlingsutrymme. Sedan kommer det andra huvudtemat att presenteras vilken handlar om hur socialsekreteraren syn på aktiveringskravet. Här beskriver de även vad målet med aktivering är. Det tredje och sista huvudtemat handlar om huruvida handlingsutrymmet tillåter socialsekreteraren att använda aktiveringskravet som ett verktyg för att kontrollera biståndstagaren.

6.1 Socialsekreteraren som frontlinjebyråkrat

Arbetssituationen för socialsekreteraren är väldigt komplex eftersom socialsekreteraren måste ta hänsyn till biståndstagarens behov samtidigt som hen måste följa lagar (Thorén i Johansson & Möller, 2009). Socialsekreterare definieras ofta som så kallade frontlinjebyråkrater, då

biståndstagen har möjlighet att få direkt kontakt med socialsekreteraren samt att socialsekreteraren arbetar under specifika förhållanden (Svensson m.fl., 2009).

Som frontlinjebyråkrat menar Lipsky (2010) att socialsekreteraren utvecklar olika informella handlingsstrategier vilka han kallar för coping behaviors. Handlingsstrategierna kan vara omedvetna eller medvetna, dock är det dessa strategier som utformar arbetet på organisationer och som biståndstagarna erfar som krav eller insatser. Ett exempel på en sådan strategi är då socialsekreteraren eller den så kallade frontlinjebyråkraten tvingas prioritera bland biståndstagarna i de fall då resurserna är begränsade.

De flesta av socialsekreterarna som deltog i studien håller inte med Lipskys påstående, de menar att de inte prioriterar en viss grupp av biståndstagare utan att de försöker vara så rättvisa som det är möjligt. Någon uttrycker emellertid att hen är lika rättvis mot alla biståndstagare. Vidare påpekar hen att åren som yrkesverksam socialsekreterare resulterat i att hen nu ännu bättre kan identifiera sig själv när det finns risk för att hen känner empati för en biståndstagare. Socialsekreteraren Gunilla uttrycker det på följande sätt:

”Som ny och oerfaren socialsekreterare kunde jag, om jag minns rätt, hamna i det. Det är mänskligt, det är för att vi själva är människor och individer. Men idag upplever jag inte det, jag känner ganska snabbt och identifierar när jag själv blir... känner av klientens sorg, eller känner medkänsla, empati. Jag är ju en ganska känslig person och har lätt för att... Man blir erfaren och man känner igen sina egna känslor och klientens känslor.” –
Gunilla

Till skillnad från ovanstående socialsekreterare uppger några av andra socialsekreterare att även de är människor, vilket leder till att man känner mer empati för vissa än man gör för andra. De påpekar även att man som socialsekreterare bör vara medveten om sina känslor, vilket sedan gör att man kan påverka situationer där man inser att man gör mer än vad man ska. Vidare uttrycker en ekonomihandläggare att hen upplever att de biståndstagare som skriker högst ofta får mer uppmärksamhet, vilket illustreras på följande sätt;

”Jag försöker faktiskt vara rättvis. Sen är det så att vissa klienter tar dig mer av någon anledning och du får en annan ’connection’

och då gäller det att tänka över vad är det som är här nu och sedan backa i det. Vi är ju människor och vi jobbar med människor, vissa når du fortare ju. Men jag försöker vara rättvis, det är man säkert inte men jag tänker att så länge man är medveten om det så kan man prata om det tycker jag.” – Ingrid

Vidare använder Lipsky (2010) även begreppet *creaming* vilket han beskriver som ett fenomen där frontlinjebyråkraten väljer de biståndstagare som har lättare för att lyckas i situationer där socialsekreterarens arbetsförhållanden blir allt för tunga. Till skillnad från Lipskys teori menar någon emellertid att hen hellre fokuserar på att hjälpa de biståndstagare som anses behöva hjälp än att lägga allt för mycket tid på de som är självgående. Socialsekreterarna uttrycker att i sådana tillfällen kan ta hjälp av sitt handlingsutrymme för att välja hur de ska fördela sin arbetstid samt hur de kan hjälpa biståndstagaren. Socialsekreteraren förklarar det på följande sätt;

”De som är ’normalt’ arbetssökande som inte har några arbetshinder, som följer sin planering med Arbetsförmedlingen, söker arbete och är väldigt självgående, de brukar jag inte jaga alltför mycket vad gäller olika insatser. Sen får man givetvis hålla koll på dem och ha uppföljningsmöten och höra hur det går, för märker man att personen söker massor med jobb men inte kommer vidare och man har varit aktuell här kanske ett år då kanske man måste börja kolla på andra saker istället.” – Berit

Thorén (2009) menar att socialsekreterare som frontlinjebyråkrater även kan hjälpa biståndstagarna genom att kategorisera samt sortera dem för att sedan kunna lämna olika tillgängliga tjänster. De kan även tillpassa dessa tjänster till de utvalda biståndstagarna. Skulle socialsekreteraren ha svårt att tillgodose biståndstagarens behov reagerar de ofta genom så kallade *ad hoc*-förklaringar, detta innebär att de lägger mer av ansvaret på biståndstagaren genom att exempelvis uttrycka att de inte visat motivation eller att de måste hjälpa sig själv (Thorén, 2009). Någon uttrycker ovanstående på följande sätt:

”Det beror på vad man vill ha hjälp med egentligen. Jag bollar tillbaka otroligt mycket till mina klienter för att jag tror att de kan

själv. Det pratar vi mycket om på våra besök, att kunna själv.” –
Ingrid

Socialsekreterarens handlingsutrymme öppnar ständigt upp nya möjligheter för socialsekreteraren att välja vilka arbetsuppgifter hen ska arbeta med i det aktuella ärendet. Socialsekreterarna uppger alla att biståndstagarna har ett eget ansvar vilket socialsekreteraren måste ta tillvara på för att inte drunkna i allt arbete. Några påpekade att de som relativt nya socialsekreterare gjorde mycket åt klienten istället för att låta klienten ta eget ansvar. De menar att det gick mycket fortare om socialsekreteraren gjorde det åt biståndstagaren, men med tiden som de fick mer erfarenhet fick även biståndstagarna ta mer ansvar. Socialtjänstlagen som är den ramlag som i grunden styr socialsekreterarens arbete, en sådan lag ger socialsekreterarna utrymme för varierade tolkningar och på så vis finns även möjlighet för socialsekreteraren att arbeta på ett sätt som hen föredrar (Thorén, 2009).

Socialsekreterarna som deltog i studien håller alla med om att de har breda ramar som ger möjlighet till hög delegation i sitt arbete, vilket förutom att lägga upp arbetet på ett sätt som passar socialsekreteraren även ger möjlighet att göra individuella bedömningar. De uttrycker alla att de inte känner att de är begränsade av riktlinjer eller lagar, men här skiljer sig även åsikterna om deras handlingsutrymme. Hedblom (2004) menar att den höga delegationen som socialsekreterarna i den aktuella kommunen har å ena sidan medför att de får intressantare arbetsuppgifter eftersom de har mer tid att sätta sig in i de olika ärendena, men å andra sidan innebär delegationen att socialsekreteraren måste ta allt mer ansvar. Några av ekonomiahndläggarna menar att riktlinjerna till stor del påverkar handlingsutrymmet, medan resterande uttrycker att de genom att motivera ett beslut har möjlighet att fatta ett beslut som de anser är rätt för den enskilde biståndstagaren. Någon uttrycker emellertid även att handlingsutrymmet medför att socialsekreterare agerar olika och fattar olika beslut, vilket Berit upplever som jobbigt.

”Det tycker jag är jättejobbigt för det känns som att alla jobbar olika då och det känns det inte som om det blir rättssäkert över huvud taget i vårt system. Till viss del tycker jag om när man får klara besked, vilket jag anser att vi inte har fått tillräckligt.” – Berit

Hög ärendebelastning, stor efterfrågan på resurser samt en ramlagstiftning med möjlighet till olika tolkningar av lagen menar Thorén (2009) ger upphov till att biståndstagarens hjälpinsatser i mångt och mycket styrs av vilken socialsekreterare biståndstagaren är i kontakt med. Vidare styrs aktiveringen även av biståndstagaren själv då biståndstagarens förutsättningar avgör valet av aktiveringsinsats.

6.2 Aktivering - ett krav eller en motprestation?

En arbetsför biståndstagare måste varje månad utföra en motprestation för att vara berättigad ekonomiskt bistånd. Motprestationen i detta sammanhang handlar om att den enskilde måste stå till arbetsmarknadens förfogande genom att aktivt söka arbete eller delta i någon form av kompetenshöjande aktivitet, såsom exempelvis praktik eller utbildning (Milton, 2006). Hedblom (2004) beskriver denna motprestation som biståndstagarens skyldighet för att få bistånd till sin försörjning, denna form av skyldighet blir ett sätt för biståndstagaren och socialsekreteraren att upprätthålla ”kontraktet” om det ekonomiska biståndet. Socialsekreteraren blir genom detta ”kontrakt” en länk mellan biståndstagarna och den offentliga politiken.

”Socialstyrelsens riktlinjer säger att alla som är arbetsföra ska stå till arbetsmarknadens förfogande utifrån att det är arbetslinjen som gäller för tillfället. Det innebär att det ställs krav att man står till arbetsmarknadens förfogande såvida det inte finns något sjukintyg eller andra särskilda skäl, varje månad vid varje enskild prövning.”
– Kajsa

Samtliga socialsekreterare medger att de ställer någon form av krav på biståndstagarna. En utav ekonomihandläggarna reagerar på ordet krav och menar att aktivering är en förutsättning för att vara berättigad ekonomiskt bistånd, vilket hen förklarar på följande vis:

”Krav och krav vet jag inte, utan det är att man måste ha någon form av planering för att vara berättigad till försörjningsstöd. De ungdomar som jag träffar är det oftast så att de ska vara inskrivna på Arbetsförmedlingen och aktivt söka arbete. Jag tycker det är hårt att säga att det är ett krav, det är en förutsättning för att man ska få försörjningsstöd från oss.” – Berit

Som tidigare nämnt måste biståndstagaren varje månad kunna visa att hen är berättigad försörjningsstöd genom att leva upp vissa krav som anpassats till den enskilda individen (Nybom, 2012). Vem är det egentligen som bestämmer vilka krav biståndstagaren ska uppfylla? De intervjuade socialsekreterarna är överens om att huvudkravet är att den arbetsföre biståndstagaren ska göra vad hen kan för att bli självförsörjande, vilket även uttrycks i riktlinjerna. Vidare menar de att biståndstagaren ska stå till arbetsmarknadens förfogande genom att vara inskriven på Arbetsförmedlingen samt aktivt söka arbete, dock kan en individuell bedömning göras. Den individuella bedömningen görs utifrån socialsekreterarens handlingsutrymme där denne har möjlighet att ställa passande krav på klienten. Några socialsekreterare uttrycker de på följande sätt:

”Det är jag som bestämmer vilka krav som gäller för de biståndstagarna på min tjänst i alla fall. Jag avgör ju vad som berättigar eller inte.” – Lisa

Berit beskriver det på följande sätt:

”Man får man givetvis ta hänsyn till individens förutsättningar. De som jag träffar står för det mesta till arbetsmarknadens förfogande och söker arbete. Sedan är det en del som har vissa arbetshinder och som bara kan söka en viss typ av jobb. Då får man ha förståelse för att de söker de jobb som de har möjlighet och kan klara av helt enkelt. Det är en individuellbedömning i varje fall.” – Berit

Socialsekreterarna uppger att de på grund av det breda handlingsutrymmet har möjlighet att till viss del anpassa kraven till biståndstagarens förutsättningar. Vidare menar de att det finns en del krav som de inte kan påverka, det är de generella riktlinjerna för att vara berättigad ekonomiskt bistånd. Trots att de flesta av intervjupersonerna håller med om att organisationen till stor del styr biståndstagarens krav på aktivering och aktiveringsinsatser betonar de flera gånger att det inte är socialsekreterarna som har möjlighet att välja insatser till biståndstagaren. En utav ekonomihandläggarna förklarar det på följande vis:

”Insatserna ligger aldrig riktigt på mig utan jag skickar klienten i rätt riktning. Jag utreder försörjningsstöd och kontrollerar vad klienten gör, så jag tycker mer att det är mer min del att informera och skicka klienten i rätt riktning för att ge inspiration. Det är många som inte vet vad de vill göra eller vad som finns och erbjuds, då kan jag informera om det. Sedan kan de kontakta Arbetsförmedlingen själv för att exempelvis diskutera.” – Frida

Hedblom (2004) påpekar att arbetssituationen för socialsekreterare ofta kännetecknas som stressig vilket leder till att socialsekreteraren på grund av tidsbrist inte har möjlighet att göra relevanta bedömningar av biståndstagarens behov. Den stressiga arbetsmiljön är ett resultat av den höga ärendebelastningen bland socialsekreterarna. Konsekvenserna av en sådan arbetssituation leder till att biståndstagaren inte får någon långsiktig hjälp och att aktiveringen inte leder till självförsörjning (Hedblom, 2004). Detta kan även illustreras med hjälp av följande citat:

”Jag har inte möjlighet att ta upp det behovet med den ärendemängden jag har. Det går inte. Det jag kan använda mig av, det är våra möten; vi ska ju möta våra klienter mer och där försöker jag lyssna in, titta i akten samtidigt som vi pratar och försöker få en helhetsbild av klientens livssituation, vad som har hänt tidigare och behov.” – Gunilla

Trots det stora handlingsutrymmet kan socialsekreterarnas arbetsuppgifter ibland te sig väldigt komplexa då de ska ta hänsyn till biståndstagarens behov och samtidigt följa organisationens mål. Målet vad gäller aktivering har länge varit att biståndstagaren genom aktiveringen ska nå självförsörjning snabbare. Under flera decennier har socialsekreterare ställt höga krav på biståndstagaren i hopp om att hen snabbare ska nå självförsörjning genom att aktivt söka arbete (Thorén, 2009). De intervjuade socialsekreterarna är alla överens om att det främsta målet med aktivering är att biståndstagaren ska nå självförsörjning, dock påpekar dem att det finns flera delmål som klienten först måste nå innan de kan nå det slutliga målet. Någon förklarar det på följande vis:

”Om man tänker målet för aktivering överlag och att biståndstagaren ska komma ut för att göra något, så tänker jag att det är att bryta en isolering. Om man har varit arbetslös länge, och att man söker jobb på egen hand tror jag att det är psykiskt påfrestande emellanåt för folk. Man kan då gå och fastna i en ond spiral. Aktivering eller praktik kanske inte leder till någonting, men jag tycker det är bättre att biståndstagaren får komma ut och att de får göra någonting som känns meningsfullt. Sedan är planen inte att bara avsluta aktiveringen och tro att det är över.” – Berit

Vidare uttrycker Gunilla det på följande sätt:

”Det är att de ska bli självförsörjande. Självständiga individer som tar ansvar för sina egna liv och bestämmer över sina egna liv. Det gör man ofta när man blir självförsörjande, då kommer väldigt mycket av det på köpet eftersom man bestämmer mycket mer över sitt eget liv på flera nivåer och mycket mer än när man är beroende av bistånd.” – Gunilla

De flesta av de intervjuade socialsekreterarna menar att biståndstagaren genom att nå alla delmål sedan kan lyckas nå det slutliga målet vilket är att biståndstagaren ska kunna försörja sig själv. Vägen till självförsörjning är inte alltid lätt, vilket visat sig genom skillnaden i tid. Det tar längre tid för vissa biståndstagare att bli självförsörjande än vad det gör för andra (Thorén, 2009).

5.3 Aktivering som ett kontrollerande verktyg

Kravet på aktivering kan för socialsekreteraren användas som ett verktyg för att kontrollera ifall biståndstagaren är berättigad ekonomiskt bistånd. Genom kravet på aktivering kan socialsekreteraren bedöma om biståndstagaren står till arbetsmarknadens förfogande, vilket även hjälper dem fatta beslut om ekonomiskt bistånd. Skulle biståndstagaren inte lyckas med att stå till arbetsmarknadens förfogande blir det lättare för socialsekreteraren att besluta om ett avslag (Thorén, 2009). Lipsky (2010) menar att socialsekreterare strävar efter att kategorisera men även kontrollera biståndstagarens behov medan biståndstagaren själv anser att dennes

behov är individuella. Nedan berättar ekonomihandläggaren om hur hen upplever att kravet på aktivering även kan användas som ett kontrollerande redskap:

”På något vis kan kravet på aktivering i några ärenden bli en motivation. Sedan är inte tanken att det ska vara en motivation utan det är ju egentligen en ganska kontrollerande funktion som man har, men jag väljer att se det som ett sätt att motivera och visa att man kan och att det får en positiv effekt också.” – Lisa

Socialsekreterarens syn på aktivering spelar en väldigt stor roll i denna aspekt. Detta eftersom socialsekreteraren, genom att använda aktiveringskravet som ett redskap för att kontrollera biståndstagarens berättigande, missar biståndstagarens möjligheter till att bli självförsörjande. Möjligheterna till självförsörjning försvinner eftersom aktiveringsinsatserna används som ett kontrollerande verktyg istället för ett verktyg som ska ”rusta upp” biståndstagaren och sedan göra hen redo för arbetsmarknaden (Thorén, 2009). De intervjuade socialsekreterarna upplever till viss del att den aktuella socialtjänstens policy styr biståndstagarens aktiveringsinsats och att de själv inte har någon större möjlighet att påverka aktiveringsinsatserna. Socialsekreterarna påpekar att de har fått krav på att remittera vidare biståndstagaren till de arbetsmarknadsinsatser som kommunen har hand om. Så här ställer socialsekreterarna sig till kravet att remittera:

”Ja, man kan väl säga att vi nu har fått krav på att vi ska skicka folk till kommunens arbetsmarknadsinsatser [...]. Samtidigt skickar jag inte alla dit om jag inte känner att det behövs. Man kan inte tvinga folk, tycker jag, om de inte uppenbart behöver den hjälpen.”
– Berit

Ovanstående citat talar tydligt om att socialsekreteraren besitter en sådan makt som ger dem rätt att remittera biståndstagaren till insatser som de anser är bra för biståndstagaren. Emellertid håller följande inte med om att organisationens riktlinjer påverkar biståndstagarens aktiveringsinsatser. Så här uttrycker hen det:

”Nej, det tycker jag inte. Våra riktlinjer är ju riktlinjer bara. Om det är en riktlinje som inte passar till dig så har jag delegation att

fatta ett annat beslut och då får jag göra det. Alla ska till XXX [författarens anonymisering] nu men alla kan inte till XXX [författarens anonymisering], då får jag motivera varför jag inte tycker att just denna person ska till XXX [författarens anonymisering] just nu.” – Ingrid

Ovanstående socialsekreterare menar istället att hen har ett stort handlingsutrymme som ger hen möjlighet att välja vilka insatser som passar biståndstagaren bäst. Det är i vissa fall som socialsekreterarna försöker tillmötesgå biståndstagarens önskemål, dock finns det inte alltid möjlighet för socialsekreteraren att tillmötesgå önskemålen. En socialsekreterare illustrerar det på följande vis:

”Ganska blandat. Deras önskemål är ibland att inte göra någonting och när vi sätter krav så är det lite som att man tvingar dem att söka arbete och delta i praktik eller tvingar dem att göra den typen av grejer, tvingar dem skriva in barnen på förskola så att de kan börja söka arbeten eller läsa SFI och där känns det inte riktigt som om vi kan möta dem riktigt med det de vill göra.” – Kajsa

Ovanstående socialsekreterare demonstrerar att kravet på aktivering även kan användas som ett påtryckningsmedel där socialsekreteraren tvingar biståndstagaren att delta i någon form av kompetenshöjande insats för att vara berättigad ekonomiskt bistånd. Socialsekreterarna uttrycker alla en medvetenhet om den kontrollerande funktion som de besitter i sin yrkesroll, dock används inte detta som ett redskap för att sanktionera biståndstagaren. De menar att de som socialsekreterare har ett ansvar att se biståndstagaren och kunna stödja dem i den mån de går. Flera av socialsekreterarna menar att det tidsmässigt inte finns utrymme för att hjälpa biståndstagaren i den utsträckning som de anser att det behövs. De försöker istället motivera klienterna under uppföljningsmöten samtidigt som de låter biståndstagaren ta mycket ansvar själv. En utav ekonomihandläggarna förklarar det på följande vis:

”Jag har inte möjlighet att ta upp det behovet med den ärendemängden jag har. Det går inte. Det jag kan använda mig av det är våra möten, vi ska ju möta våra klienter mer. Där försöker jag lyssna in, titta i akten samtidigt som vi pratar och försöker få

en helhetsbild av klientens livssituation, vad som har hänt tidigare och behov. Det försöker jag göra inom loppet av de första 15-20 minuterna på mötet, det blir jag väldigt trött av för det kräver en enorm ansamling och samtidigt ska klienten få ställa sina frågor. Därefter brukar jag på de mötena försöka få klienterna att inspirera till olika lösningar eller möjligheter, till exempel genom MI-samtal. Sedan försöker jag få klienten att själv med egen kraft komma ur den situation hen befinner sig i och gå vidare. Där är ett viktigt verktyg.” – Gunilla

Hedblom (2004) påpekar att en dialog mellan socialsekreteraren och biståndstagaren är viktigt för att aktiveringsinsatserna ska anpassas till klienterna. Genom dialoger öppnas nya möjligheter upp för biståndstagaren då man kommer ifrån synen på kontroll. Istället kan socialsekreteraren informera om insatser som tillmötesgår biståndstagarens förutsättningar (Hedblom, 2009). Biståndstagarens självbestämmanderätt fallerar med jämna mellanrum då socialsekreteraren ställer krav på biståndstagaren som denne måste leva upp till för att vara berättigad ekonomiskt bistånd. I den nuvarande lagstiftningen betonas tydligt biståndstagarens självbestämmanderätt, samtidigt som socialtjänsten ska stödja den enskilda individens delaktighet i samhället. Vidare ska socialtjänsten respektera den enskildes integritet och självbestämmanderätt (Thorén, 2009). Socialsekreterarens arbetsituation och arbetsuppgifter förefaller även ur denna aspekt som komplex. Handlingsutrymmet hjälper socialsekreteraren att styra arbetet i alla tänkbara situationer. Detta är nödvändigt för att socialsekreteraren ska kunna väga in biståndstagarens förutsättningar och önsknings i de beslut som hen fattar (Nybom, 2012).

7. Avslutande diskussion

Nedan har jag valt att sammanfatta mina reslutat och svaren på mina frågeställningar genom att kort besvara de centrala frågeställningarna.

Hur ser socialsekreterarna på sin yrkesroll utifrån handlingsutrymmet? Socialsekreteraren har med hjälp av sitt handlingsutrymme möjlighet att agera i situationer som riktlinjerna inte säger något om, då socialsekreteraren i ditt dagliga arbete möter situationer som är oförutsägbara. Dagligen gör socialsekreteraren individuella bedömningar för varje enskild biståndstagare. Denna bedömning blir lätt komplex då socialsekreteraren måste ta hänsyn till

biståndstagarens behov, samtidigt som socialsekreteraren ska se till organisationens mål och de lagar som styr arbetet.

Slutsatsen blir med anledning av ovanstående att socialsekreterarens arbetssituation är väldigt komplex, dock blir den svåra arbetssituation behagligare då handlingsutrymmet ger socialsekreteraren utrymme att fatta både svåra och enkla beslut eftersom de har stor delegation. Den komplexa arbetssituationen leder till att socialsekreteraren ibland väger mellan två beslut, vad är rätt och vad är fel?

Handlingsutrymmet för socialsekreteraren är relativt stort, vilket även medför att socialsekreteraren har rätt att fatta beslut utan att arbetsledare tar del av besluten. Detta leder till att socialsekreterare som arbetar inom samma socialkontor och inom samma kommun arbetar olika. Det som för en socialsekreterare kan verka vara rätt beslut, kan för en annan vara ett felaktigt beslut. En del socialsekreterare uttrycker irritation kring de olika arbetssätten inom organisationen då det finns risk för att rättssäkerheten sätts på prov. Socialsekreterarnas olika sätt att arbeta påverkar även biståndstagarnas syn på myndigheten, vilket leder till att myndigheten riskerar att förlora sin legitimitet ifall biståndstagarna förlorar förtroendet för myndigheten.

Det stora handlingsutrymmet för socialsekreterarna har både för- och nackdelar. I vissa fall underlätta handlingsutrymmet och den höga delegationen socialsekreterarens arbetsuppgifter. Detta eftersom det finns möjlighet för socialsekreteraren att fatta egna beslut, vilket även innebär att den enskilda socialsekreteraren måste ta allt större ansvar för sitt agerande. Som en utav socialsekreterarna påpekade finns det riktlinjer som socialsekreterarna kan ta hänsyn till i sitt beslutsfattande, dock ger handlingsutrymmet dem möjlighet att förbigå dessa om de kan motivera sina beslut.

Kan socialsekreteraren anpassa insatserna efter biståndstagaren? Som socialsekreterare besitter man makt över en annan människas liv, vilket leder till att ett för högt krav kan innebära att den enskilda individen får ett avslag för att hen inte kan leva upp till kraven. Ett sådant avslag kan innebära att den enskilda individen inte kan försörja sig under en beräkningsperiod. Det stora handlingsutrymmet ger möjlighet för socialsekreteraren att göra individuella bedömningar, vilket innebär att socialsekreteraren har möjlighet att anpassa insatserna efter biståndstagarens förutsättningar. Detta innebär dock inte att socialsekreteraren

kan välja insatser åt dem. Socialsekreteraren har förmågan att själv välja vilka krav som ska ställas på biståndstagaren, dock skiljer sig kraven beroende på den enskildes behov och förutsättningar. Förutsättningen för att socialsekreteraren ska anpassa kraven efter biståndstagaren finns men det är inte alltid som socialsekreteraren har möjlighet till det.

Socialsekreteraren i den valda kommunen har inte rätten att bestämma insatser för biståndstagaren, utan de kan istället remittera vidare biståndstagaren till kommunens arbetsmarknadsinsatser. I kontakt med Arbetsförmedlingen måste biståndstagaren själv välja vilken insats de vill ha, i en sådan situation kan inte socialsekreteraren lägga sig i den enskildes beslut om insats. Ett exempel på detta är att en socialsekreterare kan ställa krav på biståndstagaren om att hen ska läsa grundläggande svenska istället för att biståndstagaren ska vara i kontakt med Arbetsförmedlingen, men socialsekreteraren har inte förutsättningarna för att välja insatsen åt biståndstagaren. Även om socialsekreteraren inte har möjlighet att välja insatser åt biståndstagaren så gör socialsekreteraren ett aktivt val genom att ställa krav på biståndstagaren. Kraven kan vara för höga eller för låga för biståndstagaren men i vilket fall så gynnar det inte den enskilde individen. Istället måste socialsekreteraren hitta ett krav som gynnar den enskilde och motiverar hen till självförsörjning.

De intervjuade socialsekreterarna uttryckte även att de i sitt arbete led av tidsbrist, vilket gör att det inte har möjlighet att hjälpa klienter vidare i den utsträckning som de önskar. Tidsbristen beror på den höga ärendebelastningen bland socialsekreterarna vilket leder till den stressiga arbetssituationen för socialsekreterarna. En sådan arbetssituation får konsekvenser för biståndstagarna då de inte får den hjälp som egentligen är ämnad för dem, bland annat går biståndstagarna miste om långsiktig hjälp som ska leda dem till självförsörjning. Tidsbristen leder till att biståndstagaren som ska vara det centrala i socialsekreterarens arbete mister sin position. Detta medför att socialsekreteraren mister fokus och biståndstagaren blir lidande. Vidare leder detta till att myndigheten ännu en gång riskerar att förlora sin legitimitet eftersom biståndstagaren förlorar sin tillit till socialsekreteraren och myndigheten.

Vilka funderingar har socialsekreterare kring socialtjänstens policy och förväntningarna som sätts på dem i deras arbete? Socialtjänstens policy styr socialsekreterarens arbetsuppgifter, mängden av delegation och handlingsutrymme. Alla dessa delar påverkar socialsekreterarens dagliga arbete, detta medför att socialsekreteraren inte har möjlighet att utföra sitt arbete efter

sina egna förutsättningar. Socialtjänstens policy styr indirekt även huruvida biståndstagarna är nöjda med den hjälp de får men policyn styr även myndighetens legitimitet.

I det valda socialkontoret har socialsekreterarna möjlighet att lägga upp sitt arbete på ett sätt som passar den enskilda socialsekreteraren. Även delegationen är hög, vilket gör att arbetsledaren inte har särskilt stor insyn på alla ärenden som finns eller alla de beslut som fattas. Socialsekreterarna uppger att de har större möjlighet att påverka det egna arbetet än vad de har att påverka arbetet i organisationen. Detta tyder på att organisationen är tungrodd, vilket leder till att större förändringar inte kommer till. För den enskilda socialsekreteraren innebär detta att hen inte kan få igenom förändringar som gynnar biståndstagaren. En tungrodd myndighet förlorar lätt tilliten från medarbetarna då de känner att de inte kan utföra sitt arbete i den utsträckning som de själv önskar. Vidare leder detta till en hög personalomsättning samt till att myndigheten får ett dåligt ryckte bland andra socialsekreterare.

Arbetsituationen för socialsekreterarna är, som även tidigare nämnts, relativt stressig vilket beror på den höga ärendebelastningen. Många ärenden för socialsekreteraren medför att förväntningarna på socialsekreteraren fördubblas då mängden biståndstagare med förväntningar ökar. Socialsekreteraren har inte möjlighet att leva upp till alla de förväntningar som ställs på grund av den rådande stressen och bristen på tid. Tiden som socialsekreterarna har till sitt förfogande använder de med omsorg genom att vid exempelvis möten prata med biståndstagaren för att motivera denne till diverse insatser.

Det har varit väldigt lärorikt att ha utgått från handlingsutrymmet i min analys. Detta då jag dels har kunnat urskilja aspekter som jag genom en första anblick kanske inte hade funnit i mitt empiriska material, och dels att jag själv har fått en större inblick i socialsekreterarens vardag. Därigenom har jag fått en större förståelse för hur komplex socialsekreterarens yrkesroll är. Jag vill här i den avslutande diskussionen passa på att vara lite självkritisk då jag i efterhand har förstått svårigheten i att återvända till en arbetsplats som jag tidigare haft min praktik på. Detta har lett till att jag inte har kunnat tillgodose konfidentialitetskravet fullt ut och därmed inte kunnat hålla kommunen helt anonym. Att konfidentialitetskravet inte är tillgodosett fullt ut har i detta fall en mindre betydelse då denna studie inte innehåller känsliga uppgifter om arbetet på det valda socialkontoret, men även för att intervjupersonerna är fullt konfidentiella. Så här i efterhand hade det varit intressant att utföra studien i en annan

kommun där jag inte känner till riktlinjerna för aktivering, på så vis hade jag även kunnat hålla socialkontoret konfidentiellt. Vidare hade det även varit intressant att sedan jämföra på vilket sätt det skiljer sig mellan kommunerna vad gäller socialsekreterarens utrymme att påverka beslut om aktivering.

Av denna studie har jag förstått att socialsekreterarens arbetssituation både är komplex och stressig, vilket har lett till förväntningarna på socialsekreteraren är stora medan förutsättningarna för socialsekreteraren att göra ett bra arbete är begränsade. Trots detta faktum försöker socialsekreterarna sköta sitt arbete på ett vedertaget sätt genom att hjälpa biståndstagarna i den utsträckning som det går. Frågan är om kravet på aktivering och socialsekreterarens handlingsutrymme räcker för att hjälpa biståndstagare mot självförsörjning? Eller är socialsekreteraren en produkt av organisationens policy utan ett egentligt handlingsutrymme?

8. Referenser

Litteratur:

Ahrne, Göran, Svensson, Peter (2012). *”Handbok i kvalitativa metoder”*. Malmö: Liber.

Aspers, Patrik (2007). *”Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden”*. Malmö: Liber.

Bryman, Alan (2011). *”Samhällsvetenskapliga metoder”*. Malmö: Liber.

Hedblom, Agneta (2004) *”Aktiveringspolitikens Janusansikte – En studie av Differentiering, Inklusion och Marginalisering”*. Socialhögskolan Lunds Universitet

Johansson, Håkan (2001) *”I det sociala medborgarskapets skugga – Rätten till socialbidrag under 1980-1990-talen”*. Lund: Arkiv förlag

Johansson, Håkan., Möller Hornemann, Iver. (2009) *”Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring”*. Malmö: Liber

Junestav, Malin (2001) *”Arbetslinjen i den svenska socialförsäkringsdebatten och lagstiftningen 1930-1955”*. Uppsala Universitet

Linde, Stig., Svensson, Kerstin. (2013) *”Förändringsentreprenörer och tröghetsagenter – Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv”*. Stockholm: Liber.

Lipsky, Michael. (2010) *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services, 30th Anniversary Expand Edition*. New York: Russell Sage Foundation.

Milton, Pia (2006) *”Arbete istället för bidrag? Om aktiveringskraven i socialtjänsten och effekten för de arbetslösa”*. Uppsala Universitet

Nybohm, Jenny (2012) *”Aktivering av biståndstagare – om stöd och kontroll i socialtjänsten”*. (elektronisk)

< <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:550749/FULLTEXT01.pdf> > (2014-10-28)

Salonen, Tapio., Ulmestig, Rickard., (2004) ”Nedersta trappsteget – En studie om kommunal aktivering”. Växjö Universitet

Salonen, Tapio (2009) ”Aktivering i socialt arbete. Dåtid och nutid”. I Johansson, Håkan., Möller Hornemann, Iver. (2009) ”Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring”. Malmö: Liber

Stranz, Hugo (2007) ”Utrymme för variation – om prövning av socialbidrag”. Stockholms Universitet.

Svensson, Kerstin., Johansson, Eva., Laanemets, Leili. (2008) ” Handlingsutrymme – Utmaningar i socialt arbete”. Stockholm: Natur & Kultur

Thorén, Katarina H., (2009) ”Socialt arbete och aktiveringens praktik” I Johansson, Håkan., Möller Hornemann, Iver. (2009) ”Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring”. Malmö: Liber

2014-12-08

Informationsbrev till dig som arbetar som socialsekreterare

Genom detta brev tillfrågas du om deltagande i en studie. Studien är ett examensarbete för socionomprogrammet vid Lunds Universitet.

Syftet med studien är att med hjälp av intervjuer få en förståelse för hur socialsekreterare agerar i sin yrkesroll. Intervjun kommer att bestå av frågor beträffande socialsekreterarens upplevelser av sitt arbete och sina arbetsuppgifter.

Intervjun kommer att genomföras av Gentiana Hodza och beräknas ta cirka 40 minuter. Det finns möjlighet att du föreslår plats för intervjun alternativt att jag föreslår en plats.

Jag vill gärna spela in intervjun om jag får din tillåtelse, då detta hjälper mig i skrivandet. Materialet som samlas in under intervjuerna kommer inte att användas i något annat syfte än det som du har informerats om. Vidare kommer namnen på deltagarna och arbetsplatsen att avidentifieras, även citat från intervjuerna kommer att anonymiseras. Inspelningen kommer att låsas in för att ingen obehörig ska kunna ta del av den. Det är endast jag och min handledare som kommer ha tillgång till det transkriberade materialet. När studien är färdig kommer materialet naturligtvis att förstöras.

Deltagandet är helt frivilligt och som intervjuperson har du möjlighet att själv bestämma hur länge och under vilka villkor du vill medverka. Du kan också välja att avbryta intervjun när du vill.

Om du har några frågor eller vi veta mer får du gärna ringa eller skriva till mig, Gentiana Hodza, eller till min handledare Torbjörn Hjort.

Med vänlig hälsning

Gentiana Hodza

Intervjuguide

Bakgrundsinformation:

- Antal år i yrket?
- Ålder?
- Utbildning?
- Varför arbetar du just här?

Bedömning:

1. Vad grundar du dina beslut på?
 - Finns det några faktorer som försvårar din bedömning? I så fall vilka?
2. Har du någon gång känt dig osäker vid ett beslutsfattande?
 - Hur hanterar du osäkerheten vid en sådan situation?
3. Upplever du att sättet du fattar beslut på har förändrats under din tid som yrkesverksam socialsekreterare? Hur då? Vad tror du att det beror på?
4. Har du någon gång känt kluvenhet mellan det du skulle *vilja* besluta och det riktlinjer kräver att du ska stå fast vid?

Arbetet i organisationen:

5. Finns det några riktlinjer som styr ditt arbete?
 - Vad anser du om riktlinjerna som du följer i din handläggning?
6. Upplever du att du kan påverka eller förändra ditt eget arbete?
 - Känner du att du kan påverka arbetssättet i organisationen?

Aktivering:

7. Ställer du krav på dina klienter?
 - Anpassas kraven efter biståndstagarens förutsättningar?
 - Vad är målet med att ställa krav på biståndstagaren?
8. Anser du att du kan erbjuda biståndstagarna insatser som stämmer överens med deras önskemål?
 - Påverkar organisationens riktlinjer valet av insats för biståndstagaren?
9. Har du någon gång känt att du är otillräcklig i ditt arbete?
10. Upplever du att du har möjlighet att erbjuda klienter den hjälp de anses behöva?